



## Procedure for consideration of individual labor disputes in the republic of Uzbekistan

Lola RAHIMQULOVA <sup>1</sup>

Labor Law Department

---

### ARTICLE INFO

**Article history:**

Received September 2020

Received in revised form

15 November 2020

Accepted 20 November 2020

Available online

15 December 2020

---

**Keywords:**

Labor dispute

Commission

Labor conflict

Labor legal relationship

---

### ABSTRACT

This article analyzes the concept of labor disputes on the basis of studying the experience of other countries, and is also posted on the portal for discussion of draft regulatory legal acts. In order to improve the relevant norm of the draft Labor code of the Republic of Uzbekistan, a proposal has been developed. The author elaborated on the main reasons that caused labor disputes. The advantages of the work of the labor dispute Commission in the company's activities are analyzed.

2181-1415/© 2020 in Science LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

## Ўзбекистон республикасида якка меҳнат низоларини кўриб чиқиш тартиби

---

### АННОТАЦИЯ

---

**Калит сўзлар:**

Меҳнат низоси

Комиссия

Меҳнат низоси

Меҳнат хуқуқий  
муносабатлари

Мазкур мақолада меҳнат низолари тушунчаси бошқа давлатлар тажрибасини ўрганган ҳолда таҳлил қилинган ҳамда норматив хуқуқий-хужжатлар лойиҳалари мухокамаси порталига жойлаштирилган Ўз.Р.Меҳнат кодекси лойиҳасининг тегишли нормасига такомиллаштириш мақсадида таклиф ишлаб чиқилган. Муаллиф томонидан меҳнат низоларини вужудга келтирувчи асосий сабабларга батафсил кўриб чиқилган. Меҳнат низолари комиссиясининг корхона фаолиятидаги афзалликлари таҳлил қилинган.

---

<sup>1</sup> Teacher of the Labor Law Department of Tashkent State University of Law  
E-mail:l.rahimqulova@tsul.uz

# Порядок рассмотрения индивидуальных трудовых споров в республике Узбекистан

## АННОТАЦИЯ

**Ключевые слова:**

Трудовой спор  
Комиссия  
Трудовой конфликт  
Трудовые  
правоотношения

В данной статье понятие трудовых споров анализируется на основе изучения опыта других стран, а также размещен на портале обсуждений проектов нормативных правовых актов. В целях совершенствования соответствующей нормы проекта Трудового кодекса Республики Узбекистан разработано предложение. Автор подробно остановился на основных причинах, вызвавших трудовые споры. Проанализированы преимущества работы комиссии по трудовым спорам в деятельности предприятия

Бугунги кунда меҳнат низоларини кўриб чиқиш ва ҳал этиш масаласи нафақат меҳнат ҳукуқида, балки ҳукумат даражасида эътибор қаратилган долзарб мавзулардан бири ҳисобланади. Ҳусусан, 2020 йилдаги «Илм, маърифат ва рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йили» Давлат дастурида ҳам меҳнат низоларини муқобил йўллар билан ҳал этиш чора-тадбирларини кучайтириш лозимлиги таъкидланган.

Ушбу мавзунинг долзарблигини қуидагича асослаш мумкин: Бозор иқтисодига асосланган жамиятда фикрларнинг хилма-хил бўлиши, манфаатлар тўқнашуви, меҳнат қонунчилигини қўллаш юзасидан ўзаро қарама-қаршиликларнинг вужудга келиши табиий ҳол ҳисобланади. Меҳнат низолари фалсафий нуқтаи назардан олганда жамият ҳаётидаги объектив ҳодиса ва қарама-қаршиликлар бирлиги ҳамда кураш жараёни динамикасини ифодалайди. Ишлаб чиқариш ва унга оид ижтимоий муносабатлар бор экан, унинг бағрида зиддиятлар ҳам мавжуд бўлиши муқаррар. Зиддиятларнинг мавжудлиги тараққиётнинг объектив шартидир.[1]

Вужудга келган меҳнат низолари меҳнат қонунчилигига қўра, Меҳнат низолари комиссиясида ва туман (шаҳар) судларида кўриб чиқилиши белгилаб қўйилган. Гарчи, қонунчилиқда Меҳнат низолари комиссияси меҳнат низоларини кўриб чиқувчи ваколатли давлат органларидан бири бўлишига қарамасдан, амалиётда низоларнинг 90 фойзи туман (шаҳар) фуқаролик судларида кўрилади. Меҳнат низоларини суд тартибида ҳал қилиш кўп ҳолатларда тарафлар учун зиддиятни бартараф этишнинг энг маъқул воситаси ҳисобланмайди ҳамда сезиларли миқдордаги суд харажатлари кўринишида зарар етказилади, шахсий ва ишга оид муносабатлар бузилади, шунингдек, низоли ҳолатларнинг исталмаган ҳолда ошкор бўлишига олиб келади. [2] Мустақил меҳнат қонунчилигимиз шаклланганига салкам 30 йил бўлган бўлишига қарамасдан, бу соҳани саноқли олимларимиз тадқиқ этган. Меҳнат низоларини кўриб чиқиш ва ҳал қилишнинг у ёки бу қирраларини назарий жиҳатдан М.Рахимов, Ш.Исмоилов, М.Усманова, Г.Саттарова, М.Гасанов сингари олимлар ўз илмий ишларида ўрганиб чиқишган

бўлса, Й.Турсунов ва Ш.Газиевлар меҳнат низолари ва уларни ҳал этишнинг ҳуқуқий муаммоларига чуқурроқ ёндашишган.

Ушбу мавзунинг долзарблигини қуидагича ифодалаш мумкин. Меҳнат низолари комиссияси меҳнат низоларини кўриб чиқувчи ваколатли давлат органларидан бири бўлишига қарамасдан, амалиётда низоларнинг 90 фоизи туман (шаҳар) фуқаролик судларида кўрилади.

**Ушбу мақоланинг асосий мақсади ва вазифаси** меҳнат низоларига олиб келувчи омиллар таҳлили, тарафлари, меҳнат низоларини кўриб чиқувчи ва ҳал қилувчи ваколатли давлат органлар фаолиятига танқидий назар, шунингдек, меҳнат низоларини меҳнат низолари комиссиясида кўриб чиқиши ҳуқуқий жиҳатдан такомиллаштириш мақсадида ривожланган хорижий давлатларнинг ижобий тажрибасини ўрганган ҳолда қонунчиликка аниқ ва мақсадли таклифлар ишлаб чиқишига ҳаракат қилишдир.

Меҳнат низоларини кўриб чиқиш ва ҳал этиш масалаларига Й.Турсунов ва Ш.Газиевлар “Меҳнат низолари ва уларни ҳал этишнинг ҳуқуқий муаммолари” номли ўқув қўлланмасида атрофлича тўхталиб ўтган. Жумладан, улар томонидан меҳнат қонунчилигида илк бор меҳнат низолари субъектлар доираси кенгайтирилган ҳолда таҳлил қилинганлиги, меҳнат низолари комиссияси ва судда низоларнинг кўриб чиқилишига алоҳида аҳамият берилганлиги билан эътиборлидир. Ўқув қўлланмада муаллифлар асосан қиёсий-ҳуқуқий таҳлил методидан кенг фойдаланганлигини гувоҳи бўлишимиз мумкин.

Меҳнат низолари институти меҳнат ҳуқуқининг барча институтларини ўзида қамраб оловчи фундаментал институтларидан бири ҳисобланади. Бунга сабаб эса, меҳнат ҳуқуқий муносабатларига киришган ҳар қандай субъект учун меҳнат ҳуқуқи нормаларида белгиланган кафолатлар тўлиқ берилади. Аксарият ҳолларда меҳнат муносабатлари субъектлари томонидан ушбу ҳуқуқ ва мажбуриятларнинг ўз вақтида бажарилмаслиги ёки лозим даражада бажарилмаслиги тарафлардан бирининг манфаатларига зид ҳисобланиб қолади, натижада меҳнатга оид низолар келиб чиқади. Афсуски, Меҳнат низолари институти миллий меҳнат қонунчилигимизда етарли даражада ўрганилмаган, илмий жиҳатдан таҳлил қилинмаган соҳалардан бири бўлиб қолмоқда. Зоро, Халқаро меҳнат ташкилоти меҳнатга оид низоларни самарали ҳал этиш мақсадида доимий равишда меҳнат низоларини кўриб чиқиш ва ҳал этишнинг энг самарали йўлларини давлатлар кесимида таҳлил қилиб боради, ҳамда умумлашган тавсия ва қўлланмаларни ишлаб чиқади.

**МЕҲНАТ НИЗОЛАРИ ТУШУНЧАСИГА** амалдаги Ўзбекистон Республикаси меҳнат қонунчилигида аниқ таъриф шакллантирилмаган. Шунга қарамасдан, 1995 йилда қабул қилинган Ўзбекистон Республикаси амалдаги меҳнат кодексининг 259-моддасида якка меҳнат низоларининг тарафлари, мазмуни ҳамда 281-моддасида жамоаларга доир меҳнат низоларини (зиддиятларини) кўриб чиқиш тартибининг ёритиб берилиши ҳам меҳнат қонунчилиги ривожига ўз ҳиссасини қўшганлигини эътироф этишимиз лозим. [3]

Амалдаги меҳнат кодексининг 259-моддасига кўра, якка меҳнат низолари — бу иш берувчи ва ходим ўртасида меҳнат тўғрисидаги қонунлар ва бошқа норматив

хужжатларни, меҳнат шартномасида назарда тутилган меҳнат шартларини қўлланиш юзасидан келиб чиққан келишмовчиликлардир. Бундай ҳолларда низонинг ходим манфаатини ифода этувчи тарафи бўлиб ходимларнинг вакиллик органи иштирок этиши мумкинлиги назарда тутилган.

Айнан шу кодекснинг 281-моддасида эса, жамоаларга доир меҳнат низолари тушунчаси ёритиб берилганлигини гувоҳи бўлишимиз мумкин. Унга кўра, жамоаларга доир меҳнат низолари (зиддиятлари) — бу иш берувчи (иш берувчилар бирлашмаси) ва ходимлар жамоалари (ходимларнинг вакиллик органлари) ўртасида меҳнатнинг янги шартларини белгилаш ва мавжуд шартларини ўзгартириш, жамоа шартномалари ва келишувларини тузиш, ўзгартириш ва бажариш юзасидан келиб чиққан келишмовчиликлардир.

Айтиб ўтиш жоизки, норматив хуқуқий ҳужжатлар лойиҳалари мухокамаси порталига жойлаштирилган Ўзбекистон Республикаси Меҳнат кодекси лойиҳасининг 579-моддасида илк бор меҳнат низолари тушунчасига таъриф бериб ўтилди.

Унга кўра, меҳнатга оид низолар –бу иш берувчи ва ўртасида меҳнат тўғрисидаги қонунлар ва бошқа норматив ҳужжатларни, меҳнат шартномасида назарда тутилган меҳнат шартларини қўллаш юзасидан келиб чиққан келишмовчиликлардир.

Ўзбекистон Республикаси Меҳнат кодексининг меҳнат низоларини кўриб чиқиши билан боғлиқ нормаси лойиҳаси имловий, орфографик ҳамда стилистик хатолар билан қабул қилинмоқда. Шунингдек тугал маъно англашилмайди.

Шу ўринда хорижий давлатлар меҳнат қонунчилиги тажрибасига эътибор қаратиш мақсадга мувофиқдир. Мисол учун, Қозоғистон Республикаси Меҳнат кодексининг 1-моддаси 16-бандида меҳнат низолари тушунчасига ягона таъриф шакллантирилган, унга кўра,

**меҳнат низолари** бу иш берувчи (иш берувчилар) ва ходим (ходимлар) шунингдек, иш берувчи билан илгари меҳнат муносабатларида бўлган шахс ўртасида Қозоғистон Республикаси меҳнат қонунчилигини қўллаш юзасидан, жамоа шартномаси ва меҳнат шартномаси шартларини, шунингдек, иш берувчи томонидан ишлаб чиқарилган локал ҳужжатларни қўллаш, ўзгартириш юзасидан келиб чиққан келишмовчиликдир. [4]

Америка Кўшма Штатларининг Миллий меҳнат муносабатлари тўғрисидаги актнинг (*National Labor Relations Act.*) 2 қисмида меҳнат низолари тушунчасига таъриф бериб ўтилган. Унга кўра, меҳнат низолари бу иш берувчи ва ходим ўртасида меҳнат шартномасида назарда тутилган вазифалар ёки лавозимларни ижро этиш юзасидан, меҳнатни ташкил этиш ёки меҳнат шартларини ўзгартириш, бекор қилиш ҳамда янги меҳнат шартларини жорий этиш юзасидан келиб чиққан ўзаро келишмовчиликлардир.[5]

Бизнинг назармизда, Ўзбекистон Республикаси Меҳнат кодекси лойиҳасининг 579-моддасини қўйидагича талқин этиш мақсадга мувофиқдир:[6]

### 579-модда. Меҳнат низолари тушунчаси

*Меҳнат низолари – бу иш берувчи (иш берувчилар) ва ходим, шунингдек, иш берувчи билан илгари меҳнат муносабатларида бўлган шахс ўртасида меҳнат тўғрисидаги қонунлар ва бошқа норматив хуқуқий ҳужжатларни, жамоа келишуви,*

*жамоа шартномаси шунингдек, меҳнат шартномаси шартларини қўллаш юзасидан келиб чиққан келишмовчиликлардир.*

Шуни қайд этиш лозимки, меҳнат низоларига олиб келувчи турли-туман сабаблар мавжуд ва ушбу сабаблар миллий қонуншунос-олимларимиз томонидан айтарли даражада ўрганилмаган ва таҳлил қилинмаган. Албатта меҳнат низолари меҳнат мажбуриятларини бажариш, меҳнат хуқуқини қўллаш юзасидан тарафлар ўртасида турли хил субъектив қарашларнинг салбий факторлари ҳисобланади.

**Биринчидан, меҳнат қонунчилигини билмаслик ёки лозим даражада билмаслик.** Бу ҳолатда иш берувчи ҳамда ходимларнинг хуқуқий билим ва маданиятининг паст даражага эканлиги. Агар иш берувчининг меҳнат хуқуқидан етарли билим ва малакаси бўлмаса, у меҳнат қонунчилиги нормаларини корхона фаолиятида нотўғри қўллаши мумкин. Мисол учун, ходим ноқонуний равишда меҳнат шартномасини бекор қиласди ёки корхонада қонунчиликка зид ҳолда иш вақтини белгилайди.

**Иккинчидан, меҳнат қонунчилигини турлича талқин этиш ҳамда меҳнатга оид қоидаларни менсимаслик.** Бу ҳолат ҳам корхона ва ташкилот бошқарув органи раҳбариятининг меҳнатга оид норматив-хуқуқий хужжатларни мазмунан тўғри англаб етмаслиги ёки лозим даражада билмаслиги ва оқибатда меҳнат кодекси нормаларини меҳнат муносабатларида нотўғри талқин этиш кабилар ҳам меҳнат низоларини юзага келишига олиб келади. Сир эмаски, кўплаб ҳолатларда корхона раҳбарияти бошқа хуқуқ соҳаларига қараганда айнан, меҳнат қонунчилиги нормаларини менсимаслиги, уларда берилган баъзи кўрсатмаларни бажармаслигини гувоҳи бўламиз.

**Учинчидан, афсуски, бошқарув органларида фаолият кўрсатаётган мансабдор шахслар меҳнат жамоаси хуқуқларини, ходимлар ўртасида юзага келган меҳнат низоларини судгача, муқобил йўллар билан ҳал қилиш механизмларини чукур ўзлаштирмаганлиги;** Корхона ходимлари ва раҳбарият ўртасида вужудга келган меҳнатга оид келишмовчиликларни корхона хуқуқидан чиқмасдан туриб, яъни меҳнат низолари комиссияси орқали ҳал этиш корхона учун ҳар томонлама анча арzonга тушиши, хусусан вақт ва маблағнинг беҳуда сарфланмаслигини олди олинади.

М.Мамасиддиқовнинг фикрига қўра, меҳнат низоларини юзага келишида шахс тафаккури ва хулқ атворидаги камчиликларнинг мавжуд бўлиши, маъмурий буйруқбозлик давридан қолган боқимандачик кайфиятининг сақланиши жамиятда юз бераётган иқтисодий ислоҳатларга бепарволик, лоқайд муносабатда бўлишлик, хуқуқий маданият савиясининг талаб даражада эмаслиги ҳам субъектив характердаги меҳнат низоларининг юзага келиш сабабларидан биридир [7]

Меҳнат низоларининг тааллуқлилигига таъриф бериш борасида хуқуқшунос олимларнинг фикрида жиддий қарама-қаршиликлар мавжуд эмас. Жумладан, Рус олимаси В.Н.Толкунованинг фикрича, меҳнат низоларининг тааллуқлилиги деганда меҳнат низолари мазмuni ва хусусиятига қараб, дастлаб қайси органда кўриб ҳал қилиниши демакдир. [8] Ўзбек олими М.Мамасиддиқовнинг фикрича, меҳнат низоларининг тааллуқлилиги деганда меҳнат низолари мазмuni бўйича қайси орган томонидан кўриб ҳал қилиниши англашилади<sup>2</sup>. Қозоқ олимаси Г.Г.Галиакбарованинг тааллуқлилик борасидаги фикри ҳам юқоридаги олимлар

фикрига анча яқинлигини гувоҳи бўлишимиз мумкин. Унинг фикрича, тааллуқлилик- бу меҳнат муносабатларининг мазмун-моҳиятидан келиб келиб чиқиб, илк бор қайси орган томонидан кўриб чиқилиши лозимлигини билдиради.[9]

Меҳнат низоларининг тааллуқлилиги, яъни уларнинг қаерда кўриб чиқилиши лозимлиги Ўзбекистон Республикаси Меҳнат кодексининг ва Ўз.Р.Фуқаролик-процессуал кодексининг тегишли моддалари билан тартиба солинган. Меҳнат низоларини кўриб чиқувчи органлар, уларни кўриб чиқиш тартиби амалдаги Ўзбекистон Республикаси Меҳнат кодексининг тегишли нормаларида ўз аксини топган. Демак, ходим ва иш берувчи ўртасида ўзаро тинч йўл билан ҳал этилмаган якка меҳнат низоларини кўриб чиқиш ва ҳал этиш ваколати бу соҳада иш юритувчи маҳсус органларга берилган ва улар Ўз.Р.Меҳнат кодексининг 260-моддасига мувофиқ қуидагилардир. [10]

- Корхона ва ташкилотнинг бевосита ўзида ташкил этиладиган ва

фаолият юритадиган меҳнат низолари комиссияси;

-фуқаролик ишлари бўйича туманлараро, туман (шаҳар) судлари;

Бугунги кунда ҳеч кимга сир эмаски, меҳнат низолари комиссияси фаолияти айтарли даражада қониқарли эмас. Бунга эса бир қанча объектив ва субъектив сабабларни кўрсатишимиш мумкин. **Бизнинг назаримизда, меҳнат низолари комиссиянинг мавжуд бўлиши корхона фаолиятида қуидаги имкониятларни тақдим этади:**

**Биринчидан**, корхона молиявий чиқимдор бўлмайди. Биламизки, юзага келган меҳнат низосини суд тизимида кўриб чиқишида ходим ҳеч қандай чиқимдор бўлмайди ва мавжуд суд ҳаражатларининг барчаси корхона “гардани” га тушади. Агар юзага келган келишмовчилик бевосита корхона ҳудудида жойлашган меҳнат низолари комиссиясида кўриб чиқилса ва ҳар икки томон манфаатларига зид бўлмаган ечимга келинса, корхона ортиқча иқтисодий чиқим қилмайди. Бундан ташқари, Ўз.Р.Фуқаролик-процессуал кодексининг 114-моддасига мувофиқ, ҳал қилув қарори қайси тарафнинг фойдасига чиқарилган бўлса, суд шу тарафга иккинчи тарафдан вакилнинг ёрдами учун тўлашга кетган харажатларни оқилона миқдорда ундириб беради. [11]

**Иккинчидан**, ишлаб чиқариш тўхтаб қолмайди. Корхонада юзага келган низоли вазиятни бартараф этиш хусусан, суд орқали бартараф этиш ишлаб чиқаришдан ажралган ҳолда ортиқча вақтни сарфлашни талаб этади. Албатта, бу вақт оралиғида ходим корхона иқтисодига қанча фойда олиб келиши мумкин эди? Шу боис, айтиш мумкинки, гарчанд юзага келган низо суд тартибида кўриб чиқилсада, барibir корхона манфаатига зид ҳисобланади.

**Учинчидан**, низолашаётган субъектлар ўртасида муносабатлар дарз кетмайди. Меҳнат муносабатларида юзага келган келишмовчиликлар низо даражасига етиб бормасдан ўз ечимини топади.

Меҳнат низоларини суд тартибида ҳал қилиш кўп ҳолатларда тарафлар учун зиддиятни бартараф этишнинг энг маъқул воситаси ҳисобланмайди ҳамда сезиларли миқдордаги суд харажатлари кўринишида зарар етказилади, шахсий ва ишга оид муносабатлар бузилади, шунингдек низоли ҳолатларнинг исталмаган ҳолда ошкор бўлишига олиб келади. [12]

Меҳнат низолари комиссияси корхона ходимлари билан иш берувчи ўртасида юзага келувчи меҳнат ихтилофларини қўриб, ҳал этадиган орган сифатида ходимларнинг ўзлари томонидан ва иш берувчи томонидан ўзаро келишувга кўра ташкил этади ва низолашаётган тарафлар ўртасида ўзаро келиштириш, бир-бирига ён беришга ундаш орқали низони бартараф этиш мақсадини кўзлади [13]

Гарчи, Ўз.Р.Меҳнат кодексининг 264-моддасида меҳнат низолари комиссияси меҳнат низосини ариза берилган қундан эътиборан ўн қун муддат ичидаги қўриб чиқиши шартлиги белгилаб қўйилган қоида мавжуд бўлсада, амалиётда ушбу қоидага меҳнат низолари комиссияси томонидан амал қилинмаса қандай хуқуқий оқибат келиб чиқиши ва бу ҳолатда комиссия аъзоларига нисбатан қандай хуқуқий таъсир чорасини қўриш лозим бўлади мазмунидаги саволларга жавоб Ўз.Р.Меҳнат қонунчилигига очик қолдирилган.

М.Гридиннинг фикрига кўра, якка меҳнат низолари жамоаларга доир меҳнат низоларига нисбатан кўпроқ содир бўлади. Шу боис, меҳнат низолари коимссиясининг хуқуқий мақомига ўзгартириш киритиш лозим. Меҳнат низолари комиссияси вақтингачалик эмас, аксинча доимий фаолият олиб борувчи органга айланиши лозим. Унга мурожаат қилиш ҳар доим қулай бўлиши керак. [14]

Илгариги Ўз.Р.Меҳнат кодексидан фарқли ўлароқ, 1995-йилда қабул қилинган амалдаги меҳнат қонунчилигимиз ходимга меҳнат низосини ҳал қилиш учун ўз хоҳишига кўра, меҳнат низолари комиссиясига ёки бевосита судга мурожаат этиш хуқуқларини кафолатлади. Меҳнат кодексининг 269-моддасига кўра, меҳнат низоси меҳнат низолари комиссиясида қўрилмаган деган важ билан ходимнинг аризасини судда қўриб чиқиши рад йўл қўйилмайди. Демак, меҳнат низолари юзасидан ходимнинг эрки чекланмаган яъни, меҳнат низоларига мурожаат қилиш ва ундан кейин судга мурожаат қилиш тартиби мавжуд эмас ва қайси органга мурожаат қилишни ходимни ўзи ҳал қиласи.

Мураккаблиги ва оқибатларига кўра юксак аҳамиятли бўлган меҳнат низолари меҳнат низолари комиссиясига тааллуқли бўлмасдан, бундай низолар юқори малакали юрист-судья томонидан қўриб чиқилиши назарда тутилган. [15]

Фуқаролик ишлари туманлараро, туман (шаҳар) судлари меҳнат низоларини қўриб, ҳал этувчи асосий орган ҳисобланади ва бугунги қунга қадар меҳнат муносабатлари юзасидан келиб чиқсан низолар деярли тўлалигича мазкур орган томонидан қўриб ҳал этилмоқда. Республика фуқаролик ишлари бўйича судлари томонидан 2019 йилда жами 188 282 та ишлардан 4 233 та меҳнат низоларига оид ишлар қўрилган бўлиб, шундан 1 964 таси ишга тикиш, 1 279 таси иш ҳақини ундириш, 196 таси ходим томонидан иш берувчига етказилган заарни қоплаш ва 700 таси бошқа меҳнат низоларига оид ишларни ташкил этганлигини кузатишимиз мумкин. [16]

**ХУЛОСА ҚИЛИБ ҚУЙИДАГИ ФИКРЛАРНИ БИЛДИРИШ МУМКИН:** миллий меҳнат қонунчилигимизда меҳнат низолари тушунчасини ёритиб беришимиз лозим. Меҳнат низолари субъектлари доирасини ҳам кенгайтириб шарҳлашимиз лозим яъни меҳнат низолари субъектлари нафақат иш берувчи ва ходим, балки иш берувчи билан илгари меҳнат муносабатларида бўлган собиқ ходим ва иш берувчи билан меҳнат муносабатларига киришишини истаган аммо, шартнома шартларига

келиша олмаган шахс кабилар ҳам меңнат низоларининг субъекти сифатида меңнат қонунчилигига эътироф этилиши лозим.

Меңнат низолари комиссияси фаолиятини тубдан такомиллаштириш лозим. Бунинг учун амалдаги қонунчилик нормаларига зид келмайдиган ва меңнат низоларини комиссияда кўриб чиқишининг барча процессуал жиҳатларини ўзида қамраб олувчи ҳужжатни ишлаб чиқиш мақсадга муқофиқдир. Мазкур ҳужжат низом ёки йўриқнома шаклида ваколатли орган орқали тасдиқланиши ва амалиётга кенг жорий этилиши лозим.

Меңнат низоларини суд тартибида ҳал этишга охирги босқич сифатида қаралмоғи лозим. Бунинг учун, низоларни ҳал этишнинг муқобил йўлларидан кенг фойдаланишни тадбиқ этиш мақсадга мувофиқдир. Хусусан, айнан меңнатга оид низоларни ҳал этишда медиациянинг ўрни ва аҳамиятини жамоатчилик ичida кенг тарғиб қилишимиз жоиз бўлади.

### **ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:**

1. Й.Турсунов.Ш.Газиев.Меңнат низолари ва уларни ҳал этишнинг хуқуқий муаммолари.Т.:2009
- 2.Меңнат хуқуқий муносабатлардан келиб чиқадиган низолар.Х.Ёдгоров, Г.Зиганшина, Ш.Ахатова.Т.:2017
3. <https://lex.uz/docs/142859>
- 4 [https://online.zakon.kz/document/?doc\\_id=38910832](https://online.zakon.kz/document/?doc_id=38910832)
5.  
[klcohadegdpjf/](http://klcohadegdpjf/)<https://www.ilo.org/dyn/travail/docs/2367/NationalLaborRelationsAct.pdf>
6. Мамасиддиқов М.М. Дисс. Меңнатга оид хуқуқий муносабатлардан келиб чиқадиган низоли ишларни судда қўришнинг процессуал хусусиятлари. Т.:2002
- 7.Толкунова В.Н.Трудовые споры и порядок их разрешения.М.:2017
- 8.Мамасиддиқов М.М. Дисс. Меңнатга оид хуқуқий муносабатлардан келиб чиқадиган низоли ишларни судда қўришнинг процессуал хусусиятлари. Т.:2002
- 9.Галиакбарова Г.Г. К вопросу о подведомственности индивидуальных трудовых споров в Республики Казахстан. <https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-podvedomstvennosti-individualnyh-trudovyh-sporov-v-respublike-kazakhstan>
- 10.<https://lex.uz/docs/142859>
11. <https://lex.uz/docs/3517337>
12. Х.Ёдгоров, Г.Зиганшина, Ш.Ахатова. Меңнат хуқуқий муносабатлардан келиб чиқадиган низолар. Baktria press. Т.:2017
- 13.Й.Турсунов. Меңнат кодексига шарҳ.Т.: “Адолат” -2018
- 14.Гридин М. Перспективы примерения примирительных процедур при разрешении индивидуального трудового спора. [protsedurpri%20razreshenii%20individualnogo%20trudovogo%20spora.pdf](http://protsedurpri%20razreshenii%20individualnogo%20trudovogo%20spora.pdf)
15. Турсунов Й. Меңнат кодексига шарҳ. Т.: “Адолат”
16. Рахимов.М. Монография. Ходимларнинг меңнат хуқуқларини ҳимоя қилиш. Т.:-2020